

1. Gortzak vs. Wijne

In zijn reactie op het proefschrift van Bart Tromp haalde Johan Wijne nogal wat oud beginselzeer uit de sociaal-democratie omhoog. Wouter Gortzak, betrokken bij de opstelling van het program van 1977, stoorde zich aan zijn voorstelling van zaken van de totstandkoming van dat program en geeft hier zijn visie.

Wijne's kletsboek en de feiten

WOUTER GORTZAK

Johan S. Wijne, brengt zijn opvattingen graag even ondubbelzinnig als ferm naar voren. Dat past de *publicist*. Zo pakt hij in *s&d* (2003, nr 1 / 2, blz. 96/98) uit over de beginseldiscussies in de PvdA. Maar voor de *historicus* Wijne is het wat slordig dat hij in de verte wel eens een klok heeft horen luiden maar niet weet waar de klepel hing.

Wijne is een zwartgallig heer. Bart Tromp, die promoveerde op een studie over sociaal-democratische beginselen, krijgt de mantel uitgeveegd. Lolle Nauta, in 1977 lid van de Beginsel-programcommissie, had Tromps' boek niet mogen recenseren. En de lezer worden mijn streken onthuld: ik zou een ontwerp-program hebben geschreven dat de Commissie afkeurde maar dat ik, met steun van het Partijbestuur, niettemin de partij instuurde. Daardoor zou ik ertoe hebben bijgedragen dat een ontgoochelde Henk van Stiphout zijn wbs-directeurschap neerlegde, zodat Wijne kan concluderen dat de ideologisch gedomineerde PvdA wist hoe met ketters als Van

Over de auteur Wouter Gortzak was lid van de Tweede Kamer voor de PvdA, hoofdredacteur van 'Het Parool' en directeur van de Wiardi Beckman Stichting

Stiphout af te rekenen. Omdat ik er weinig voor voel dat via het serieus te nemen blad *s&d* deze karikatuur in een voetnoot terecht komt hieronder een beknopte weergave van de feitelijke gang van zaken.

Beginselprogramma. Het PvdA-bestuur startte het werk aan het beginselprogramma 1977 met de instelling van een voorbereidingscommissie. Deze startte haar werk in januari 1974 en rondde dit af met de publicatie, eind 1974, van de door mij geschreven notitie 'Socialisme tussen Nu en Morgen'. De eigenlijke Beginselprogrammacommissie had hiermee niets van doen, de notitie is door niemand afgekeurd en is de partij, langs normale kanalen, als discussiestuk aangeboden.

De Wiardi Beckman Stichting. Er was, anders dan Wijne suggereert, geen enkele relatie tussen het ontslag dat wbs-directeur Van Stiphout in de zomer van 1974 aanbod en mijn notitie. Zijn belangrijkste reden lag in de door hem ervaren betrekkelijke irrelevantie van het wbs-werk voor de feitelijke partijpolitiek. Zijn ideeën over de maakbare samenleving maakten weinig indruk, zelfs met concreter studies waartoe de partij de wbs opdracht verschaft werd weinig tot niets gedaan. Van Stiphout concludeerde daarom dat zijn sterk-abstraherende denk-en redeneertrant beter paste binnen de wetenschap dan op het snijvlak van wetenschap en politiek, waarop het de wbs per definitie moeilijk is het evenwicht te

S&D POLEMIEK Gortzak vs. Wijne

bewaren. Dankzij bemoeienissen van bestuurder Bram Peper en premier Den Uyl werd van Stiphout benoemd tot lid van de Wetenschappelijke Raad van het Regeringsbeleid. Dat het wbs-curatorium mij per januari 1975 tot Van Stiphout's opvolger benoemde heb ik mede te danken aan een door hem uitgebracht positief advies.

Programcommissie. Al verliet Van Stiphout de wbs, hij bleef aanvankelijk aan als voorzitter van de inmiddels ingestelde Programcommissie. Binnen dit grote gezelschap, waar zo'n beetje alle partijstromingen van toen waren verenigd, tui-melden de opvattingen in bonte mengeling over elkaar. Van Stiphout, die zijn taak buitengewoon serieus opvatte, lukte het niet deze tijger te berijden. De aanhoudende chaos op deze Poolse Land-dagen waren voor Van Stiphout aanleiding zijn voorzitterschap op te geven, al motiveerde hij dat vooral door te spreken over onverenigbaarheid met zijn wrr-lidmaatschap.

Werd Henk zo het eerste slachtoffer van de chaos, ik werd het tweede. Als wbs-directeur en secretaris van de commissie kreeg ik de opdracht, in de zomer van 1975, in een principieel stuk inhoudelijk lijn te brengen in de wirwar van zienswijzen. Het heeft me een mislukte vakantie en de commissie een lamentabel stuk opgeleverd, dat in het najaar van 1975 terecht als onvol-doende is afgewezen (en dat ik uit gêne zo diep heb weggestopt dat ik het nooit meer heb kunnen vinden).

Om uit de impasse te komen is toen uit de Commissie een zgn. 'kopgroep' geformeerd, waarvan ik voorzitter werd en o.a. Hilda Verwey-

Jonker, Sicco Mansholt, Lolle Nauta, Ed van Thijn, Hedy d'Ancona, Harry de Lange en... Henk van Stiphout deel uitmaakten. Ook de vergaderingen van deze Kopgroep waren dikwijls verhit, maar de overzichtelijke omvang en de wil van alle leden het werk tot een goed einde te brengen hebben geresulteerd in een stuk dat, hoe verouderd inmiddels ook, destijds voornamelijk positief is ontvangen.

Conclusie. De notitie *Socialisme tussen Nu en Morgen* was geen door de programcommissie afgewezen stuk dat ik toch de partij heb ingezonden, die notitie geen reden voor Van Stiphout de wbs de rug toe te keren, Van Stiphout bleef bij de totstandkoming van het Beginselprogramma nauw betrokken.

Of hoe de ideologische preoccupaties van Wijne zijn zicht op de werkelijkheid kunnen vertroebelen.

NASCHRIFT JOHAN WIJNE

Mijn weergave van de gang van zaken rond de beginselprogramcommissie voor het program van 1977 is gebaseerd op, zoals dat in de geschiedschrijving vanzelfsprekend is, onderzoek in de archieven van de PvdA in het IISG en niet op persoonlijke herinneringen. Uitvoeriger heb ik hierover geschreven in *De Bergrede en het socialisme* (de pagina's 83-115). Wat ik in *se-d* schreef is een enigszins gepolemiseerde samenvatting, maar inhoudelijk wel op bronnenonderzoek gebaseerd.